

Nr 164.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande till underofficerare vid flottans station i Karlskrona oriktigt utbetalta dyrtidstillägg; given Stockholms slott den 13 mars 1925.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

P. Albin Hansson.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1925.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Departementschefen, statsrådet Hansson anför:

Enligt de före den 1 januari 1922 för marinens personal gällande avlöningsbestämmelserna var underofficer vid flottan berättigad att å den station, han tillhörde, erhålla portion in natura eller ersättning därför i penningar till stadgat belopp (62 öre). Denna förmån indrogs, bland annat, under sjökommandering samt under förrättning, för vilken vederbörande ägde uppbära trakamentsersättning. Under sjökommandering åtnjöts i stället skeppsportion in natura eller ersättning därför, beräknad efter skeppsportionens verkliga värde.

I § 1 av kungörelsen den 29 maj 1917 (nr 224) angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst upptogs bland de slag av kontanta förmåner, varå krigstidstillägg finge uppbäras,

»portionsersättning för underofficerare vid flottan, beräknad efter 62 öre per dag». Berörda stadgande, som jämväl återfinnes i motsvarande senare författningar rörande krigstidstillägg respektive dyrtidstillägg, tolkades av vederbörande redogörare vid flottan på så sätt, att dylikt tillägg finge utbetalas även för tid, då ersättning för portion (landportion), 62 öre, icke utginge; bland annat alltså för tid, då underofficer åtnjöte landportion in natura, skeppsportion in natura (ersättning därför) eller traktamente. Sådant förfarande tillämpades vid Stockholms station till och med april 1920 och vid Karlskrona station till och med maj 1921. Häremot framställdes emellertid av vederbörande revisionsmyndigheter — marinförvaltningens revisionskontor, kammarrättens revision och riksräkenskapsverket — anmärkningar, de tidigaste (av marinförvaltningens revisionskontor) daterade i april 1920, och genom särskilda utslag — det tidigaste den 24 mars 1921 — gillade kammarrätten i ett flertal mål av ifrågavarande slag de av revisionsmyndigheterna i berörda avseende gjorda anmärkningarna, varigenom alltså redogörarna förpliktades ersätta de anmärkta beloppen, med rätt för dem att hos vederbörande söka sitt åter efter befogenhet. Regeringsrätten, där besvär sedermera anfördes, fann enligt särskilda utslag den 27 november 1923 icke skäl göra ändring i kammarrättens beslut i omförmälda anmärkningsmål.

I flertalet av målen hade emellertid redogörarna i samband med besvären anhållit, att, därest deras yrkanden om anmärkningarnas ogillande icke skulle bifallas, Kungl. Maj:t måtte av nåd befria dem från ålagd ersättningsskyldighet till statsverket.

Vidkommande sistnämnda fråga hemställde i samtliga mål två av regeringsrättens ledamöter, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådan åtgärd, att vid de gjorda utbetalningarna finge bero, under det att en ledamot hemställde, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärd i ändamål att vid gjord utbetalning finge, efter prövning i varje särskilt fall, med hänsyn till föreliggande omständigheter bero. De två återstående ledamöterna, som deltagit i målens handläggning, biträdde beträffande de enligt räkenskaperna för tiden till och med april månad 1920 verkställda utbetalningarna den förra hemställan samt anslöto sig i fråga om övriga utbetalningar till den senare.

*Proposition
till 1924 års
riksdag.*

Med anledning av vad sålunda förekommit förelåg alltså till övervägande frågan, huruvida åtgärd borde vidtagas i syfte att befria ifrågavarande redogörare från återbetalningsskyldighet till statsverket för till underofficerare vid flottan oriktigt utbetalda krigstids- och dyrtidstillägg å ersättning för landportion i de fall, då sådan ersättning icke utgått utan i stället landportion in natura, skeppsportion (ersättning därför) eller traktamente. Då ett efterskänkande av återbetalningsskyldigheten skulle innebära avvikelser från de av riksdagen antagna grunderna för utbetalande av krigstids- och dyrtidstillägg, erfordrades emellertid för en dylik åtgärds vidtagande riksdagens medgivande.

Den 29 februari 1924 avläts proposition (nr 140) i ämnet. Härvid erinrade föredragande departementschefen om att de äldsta utbetalningarna hänförde sig till 1917 års krigstidstillägg. Enligt departementschefens mening sade det

sig självt, att det, då det gällde så gamla utbetalningar, måste möta betydande och i vissa fall säkerligen överkomliga svårigheter att från vederbörande, som uppburit de oriktigt utbetalta beloppen, återfå desamma. I flertalet fall skulle sannolikt vederbörande redogörare själva få fullgöra återbetalningen.

Med avseende å den tid, som förflutit, innan kännedom erhöles om att marinförvaltningens revision framställt anmärkning mot utbetalningarna i fråga, syntes det departementschefen, att återbetalningsskyldigheten borde helt eftergivas — detta i anslutning till den uppfattning, som uttalats av fyra av de i regeringsrättens prövning av målen deltagande ledamöterna. Vad åter anginge de utbetalningar, som verkstälts efter det marinförvaltningens revision först framställt anmärkning, syntes det departementschefen icke föreligga tillräckliga skäl att för det dåvarande fatta något beslut om befrielse från återbetalningsskyldighet. I propositionen föreslogs därför, att riksdagen måtte medgiva, att Kungl. Maj:t finge efterskänka återbetalningsskyldigheten beträffande för tiden till och med april månad 1920 gjorda utbetalningar av ifrågavarande slag.

Uti en vid samma riksdag inom andra kammaren väckt motion (nr 424) föreslogs, att riksdagen ville i anledning av nyssnämnda proposition medgiva, att återbetalningsskyldigheten finge efterskännas beträffande ej mindre för tiden till april månad 1920 än även för tiden därefter till underofficerare vid flottan oriktigt utbetalta krigstidstillägg och dyrtidstillägg å »portionsersättning, beräknad efter 62 öre per dag».

*Motion vid
1924 års
riksdag.*

Uti sitt i ärendet avgivna utlåtande, nr 111, anförde statsutskottet, att utskottet anslöte sig till Kungl. Maj:ts förslag rörande tidpunkten, intill vilken ett efterskänkande borde kunna medgivas för ifrågavarande oriktigt utbetalta krigstidstillägg och dyrtidstillägg. Då tillräcklig utredning för att utsträcka ett dylikt medgivande att omfatta jämväl utbetalningar av berörda slag, som skett efter den i propositionen angivna tidpunkten, icke föreläge, ansåge sig utskottet böra avstyrka det i ämnet motionsvis framställda yrkandet. Då utskottet även i övrigt icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, hemställde utskottet om bifall till detsamma och om avslag å motionen, i vad densamma skilde sig från nämnda förslag.

Utskottets hemställan blev av riksdagen bifallen (riksdagens skrivelse nr 264).

På grund av riksdagens berörda beslut har Kungl. Maj:t sedermera genom särskilda resolutioner i ett flertal mål rörande återbetalningsskyldighet för oriktigt utbetalta krigstids- och dyrtidstillägg av ifrågavarande slag, medgivit att vid de gjorda utbetalningarna finge bero, i de fall då utbetalningarna verkstälts före utgången av april månad 1920.

Såsom redan framhållits hade emellertid det oriktiga utbetalandet av dyrtidstillägg av här ifrågavarande slag vid Karlskrona station fortsatts även efter nyssnämnda tidpunkt och därstädes pågått till och med maj månad 1921.

För flertalet av de under sistberörda tid sålunda felaktigt gjorda utbetalningarna är förste marinintendenten i marinen J. J. A. Wessman ansvarig, men även en del av de övriga redogörarna vid stationen hava genom godkännande av dylika utbetalningar blivit ansvariga för desamma.

Under samma tid har även utbetalats å omförmälda portionsersättning oriktigt beräknat förhöjt dyrtidstillägg enligt kungörelsen den 30 juni 1920 (nr 362) angående förhöjning i vissa fall i det för första halvåret 1920 till befattningshavare i statens tjänst utgående dyrtidstillägg. Då utbetalning jämlikt nämnda kungörelse givetvis icke kunnat ske före dess ikraftträdande den 1 juli 1920, omfattas dessa utbetalningar icke till någon del av det vid 1924 års riksdag lämnade medgivandet.

Efter yrkanden av vederbörande revisionsmyndigheter hava genom särskilda utslag av kammarrätten, vilka sedermera, i de fall då de blivit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, fastställts, vederbörande redogörare förpliktats återbetala de felaktigt utanordnade beloppen, dock med öppen lämnad rätt för redogöraren att hos vederbörande söka sitt åter. Denna återbetalningsskyldighet har i vissa fall gällt avsevärda belopp.

Sålunda har förste marinintendenten Wessman ålagts att återbetala

genom Kungl. Maj:ts utslag den 27 november 1923 ..	5,512 kronor 18 öre			
» » » » » 20 juni 1924	37,276 »	76 »	och	
» » » » » 25 november 1924 ..	30,447 »	68 »		

Det genom utslaget den 27 november 1923 till återbetalning fastställda beloppet 5,512 kronor 18 öre avsåg förhöjt dyrtidstillägg enligt ovan nämnda kungörelse den 30 juni 1920 (nr 362). Av det genom utslaget den 20 juni 1924 till återbetalning fastställda beloppet, 37,276 kronor 76 öre, hänförde sig emellertid 12,966 kronor 66 öre till utbetalningar, som avsågo tiden till och med april månad 1920, och i enlighet med riksdagens förut omnämnda medgivande lät Kungl. Maj:t vid dessa sist omförmälda utbetalningar bero, vadan alltså det belopp, som enligt detta utslag skulle återbetalas, minskades till 24,310 kronor 10 öre. Det belopp, för vilket Wessman på grund av omförmälda tre utslag numera är återbetalningsskyldig, uppgår alltså till 60,269 kronor 96 öre.

Uti en den 17 november 1924 dagtecknad skrift har Wessman anhållit, att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att de belopp, vilkas återbetalande enligt Kungl. Maj:ts nyssnämnda utslag den 27 november 1923 och den 20 juni 1924 ålåde, jämte honom, i tjänst kvarstående underofficerare, finge uttagas medelst innehållande månadsvis av vederbörande underofficerares avlöning till belopp för varje månad, som stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona skulle äga bestämma. Såsom skäl för sin anhållan har Wessman anført, bland annat, att han av representanter för de ersättningsskyldiga underofficerarna erfarit, att dessa icke ansåge sig hava erhållit större dyrtidstillägg än dem rätteligen tillkomme och därför icke komme att godvilligt verkställa någon återbetalning.

För Wessman skulle sålunda endast återstå att utsökningsvis uttaga beloppen. I dylikt fall måste han emellertid först genom beloppens inbetalande till statsverket bereda sig rätt att anses såsom fordringsägare. Till en dylik inbetalning vore han emellertid icke i stånd, enär han för sitt eget och sin familjs upphålle icke ägde andra tillgångar än sin pension och — så länge han vore inkallad till tjänstgöring — de förmåner därutöver, som enligt gällande föreskrifter utginge till honom. Det skulle också bliva ett mycket vidlyftigt företag att uttaga stämning å samtliga de underofficerare, vilka berördes av de utslag, som redan meddelats eller senare vore att förvänta, beträffande felaktigt gjorda utbetalningar av ifrågavarande slag. Nämda underofficerares antal uppginge nämligen till omkring 700. En utväg för att från dem återtaga de för mycket uppburna beloppen vore att bestämmelse meddelades om att beloppen i fråga finge innehållas å vederbörandes avlöning. För att göra ett sådant innehållande mindre kännbart, syntes det billigt, att, där beloppen vore stora, innehållandet finge, enligt stationsbefälhavarens bestämmande, äga rum under exempelvis 3 till 4 månader.

Uti ett över Wessmans berörda ansökning den 23 januari 1925 avgivet utlåtande har stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona anført i huvudsak följande.

Det låge i öppen dag, att kronan hade intet eller nästan intet att vinna genom att vända kravet och verkställigheten mot Wessman. Oöverstigliga praktiska och ekonomiska svårigheter skulle nämligen uppstå för honom att anställa de rättgångar, vilka i detta fall otvivelaktigt skulle erfordras, mot det stora antal underofficerare, som här vore i fråga, — i samtliga hithörande fall bortåt 700. Ej heller skulle det tjäna något till att Wessman för vinnande av prejudikat uttog stämning mot endast några få av dessa underofficerare, enär, även om det slutliga utslaget bleve fällande, de övriga gäldenärerna ej vore därigenom förpliktade till betalning. Härtill komme att en procedur med rättgång mot underofficerarne otvivelaktigt skulle taga lång tid i anspråk, varigenom allt flera av dem skulle hinna avgå eller pensioneras och således merendels befinnas sakna utmätningsbara tillgångar. Att, på sätt i ärendet föreslagits, stationsbefälhavaren skulle förordna om ersättningsbeloppens uttagande genom innehållande av lämpliga belopp å vederbörande underofficerares avlöningsförmåner syntes ej böra komma i fråga. Om en dylik åtgärd vidtoges utan uttryckligt medgivande från Kungl. Maj:ts sida, funnes skäl förmoda, att de allra flesta underofficerarna skulle genom besvär i administrativ väg söka få åtgärden undanröjd. Annorlunda ställde sig saken, om Kungl. Maj:t kunde lämna bifall till Wessmans ansökning, vilken stationsbefälhavaren för sin del förordade.

Vidare har Wessman i en till Kungl. Maj:t ställd skrift av den 16 december 1924 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte efterskänka det belopp av 5,512 kronor 18 öre, som det enligt Kungl. Maj:ts förutnämnda utslag den 27 november 1923 ålåge honom att återbetala till statsverket.

Sedan Kungl. Maj:t förordnat, att regeringsrättens yttrande skulle inhämtas över nämnda ansökning, över vilken stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona och marinförvaltningen förut avgivit utlåtanden, hava regeringsrättens flesta ledamöter den 3 februari 1925 hemställt, att Kungl. Maj:t

mätte vidtaga åtgärd i ändamål att vid gjord utbetalning finge, efter prövning i varje särskilt fall, med hänsyn till föreliggande omständigheter bero.

Två av regeringsrättens ledamöter hemställde, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärd i ändamål att vid de gjorda utbetalningarna finge bero.

Redan förut hade emellertid regeringsrätten genom särskilda beslut den 25 november 1924 i åtskilliga mål rörande felaktigt gjorda utbetalningar av dyrtidstillägg eller förhöjt dyrtidstillägg enligt förut omförmälda kungörelse den 30 juni 1920 (nr 362) å portionsersättning, beräknad efter 62 öre per dag, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärd i ändamål att vid de gjorda utbetalningarna finge bero.

I dessa senare fall hade två av regeringsrättens ledamöter hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärd i ändamål att vid de gjorda utbetalningarna finge, efter prövning i varje särskilt fall, med hänsyn till föreliggande omständigheter bero.

*Departements
chefen.*

Såsom av det förut anförda framgår, medgav 1924 års riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, att återbetalningsskyldigheten finge efterskänkas beträffande för tiden till och med april månad 1920 till underofficerare vid flottan oriktigt utbetalta krigstids- och dyrtidstillägg å portionsersättning, beräknad efter 62 öre per dag. Däremot ansågs icke tillräcklig utredning då vara för handen för att, såsom i motion vid samma riksdag föreslogs, utsträcka nämnda medgivande att omfatta även utbetalningar av ifrågavarande slag, som skett efter den sålunda angivna tidpunkten.

Enligt vad som upplysts från marinförvaltningens revisionskontor, uppgår det sammanlagda beloppet av dylika utbetalningar, vilka anmärkts till återbetalning, till omkring 67,000 kronor. För den ojämförligt största delen av nämnda belopp, eller 60,269 kronor 96 öre, åligger betalningsskyldigheten i första hand numera pensionerade förste marinintendenten i marinen J. J. A. Wessman, vilken på vanligt sätt hänvisats att hos vederbörande söka sitt åter efter befogenhet. Såsom av Wessmans här förut omförmälda framställningar till Kungl. Maj:t den 17 november och den 16 december 1924 framgår, är han ur stånd att återbetala de utdömda beloppen, och försök till indrivande skulle blott föranleda hans försättande i konkurs. Såsom också framgår av berörda framställningar och däröver avgivna yttranden, torde det jämväl möta nästan oöverkomliga svårigheter och tidsutdräkt för Wessman att begagna sig av den honom anvisade utvägen att från vederbörande underofficerare, som uppburit de oriktigt utbetalta beloppen, återkräva desamma.

I detta sammanhang vill jag nämna, att jag icke anser mig böra ifrågasätta några åtgärder för tillmötesgående av Wessmans i det föregående omförmälda hemställan om innehållande av erforderlig del av vederbörande underofficerares avlöningsförmåner.

Med hänsyn särskilt till de omständigheter, som sålunda framkommit beträffande förste marinintendenten Wessmans återbetalningsskyldighet, har jag ansett frågan om efterskänkande av jämväl de efter april månad 1920 gjorda

utbetalningarna ånyo böra tagas i övervägande. Det synes mig klart, att synnerligen starka billighetsskäl tala för att Wessmans återbetalningsskyldighet efterskänkes. Utöver vad i detta hänseende redan berörts, anser jag även böra framhållas, att Wessman uppnått en ålder av 69 år, vilket torde ytterligare tala för ett milt bedömande av hans sak.

Såsom förut nämnts omfattar Wessmans återbetalningsskyldighet huvudparten av de nu ifrågavarande utbetalningarna. Vad angår de övriga redogörare, vilka ålagts dylik återbetalningsskyldighet, torde i viss mån föreligga enahanda omständigheter som de beträffande Wessman anförda. I varje fall torde näppeligen böra ifrågasättas, att behandla redogörarna på olika sätt.

Vid sådant förhållande har jag ansett mig böra tillstyrka ett fullständigt efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande nu ifrågavarande oriktiga utbetalningar, vilka avse tiden till och med maj månad 1921.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Kungl. Maj:t må efterskänka återbetalningsskyldigheten beträffande för tiden till och med maj månad 1921 till underofficerare vid flottan oriktigt utbetalta dyrtidstillägg och förhöjning av dyrtidstillägg å portionsersättning, beräknad efter 62 öre per dag.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Eric Baad-Heimer.